

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В СИСТЕМІ СТАЛОГО ЕНДОГЕННОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

© 2019 **ВАСИЛЬЦІВ Т. Г., ЛУПАК Р. Л., РУДКОВСЬКИЙ О. В.**

УДК 330.342.146:332.1(477)
JEL: C31; N3; P25; R11

Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В. Формування моделі модернізації соціальної сфери в системі сталого ендегенного зростання регіонів України

Мета статті полягає в обґрунтуванні системи формування моделі модернізації соціальної сфери в системі сталого ендегенного зростання регіонів України. Проведено аналіз стану соціальної безпеки в регіонах України, що передбачало обчислення інтегрального коефіцієнта соціальної безпеки регіонів. Встановлено, що загальна ситуація із соціальною безпекою в регіонах України нестабільна, а в низці областей – критична. Визначено послідовність зміни моделі соціальної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіонів України, де виділено альтернативи, що пов'язуються із рішеннями регіональних органів влади стосовно або збереження ситуації з недоліками системи соціальної безпеки, або з їх усуненням, і в підсумку – з формуванням якісної моделі соціальної безпеки. Розроблено модель соціальної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіону в якій визначено напрями реалізації регіональної політики забезпечення соціальної безпеки. За цими напрямками запропоновано сукупність інструментів, що орієнтовані на формування її ефективного функціонування системи соціальної безпеки та досягнення її мети в рамках політики забезпечення сталого ендегенного зростання регіону. Встановлено, що при формуванні моделі соціальної безпеки важливо, аби всі її елементи були орієнтовані на досягнення визначеної мети та впроваджувалися за складовими соціальної безпеки регіону: безпека відтворення населення та трудового потенціалу, безпека соціальної сфери, безпека ринку праці та зайнятості населення, міграційна безпека. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є стратегічні напрями, інструменти та засоби реалізації моделі соціальної безпеки регіону в умовах євроінтеграції України.

Ключові слова: соціальна сфера, соціальна безпека, регіональна політика, ендегенне зростання, регіон, Україна.

DOI:

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Васильців Тарас Григорович – доктор економічних наук, професор, виконуючий обов'язки завідувача відділу соціально-гуманітарного розвитку регіонів, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: tgvas77@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-3835-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/6288-7728>

Лупак Руслан Любомирович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-2980-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/5121-5783>

Рудковський Олександр Володимирович – доктор економічних наук, професор Варшавського університету сільського господарства, провідний науковий співробітник відділу економічних досліджень, Інститут продовольчих ресурсів НААН України (вул. Євгена Сверстюка, 4а, Київ, 02660, Україна)

E-mail: arudkovsky@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/I-4323-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/7494-8826>

УДК 330.342.146:332.1(477)
JEL: C31; N3; P25; R11

UDC 330.342.146:332.1(477)
JEL: C31; N3; P25; R11

Васильцев Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковский А. В. Формирование модели модернизации социальной сферы в системе устойчивого эндогенного роста регионов Украины

Цель статьи заключается в обосновании системы формирования модели модернизации социальной сферы в системе устойчивого эндогенного роста регионов Украины. Проведен анализ состояния социальной безопасности в регионах Украины, который предусматривал вычисление интегрального коэффициента социальной безопасности регионов. Установлено, что общая ситуация с социальной безопасностью в регионах Украины нестабильна, а в ряде областей – критическая. Определена последовательность изменения модели социальной безопасности в системе устойчивого эндогенного роста регионов Украины, где выделены альтернативы, которые связываются с решениями региональных органов власти то ли по сохранению ситуации с недостатками системы социальной безопасности, то ли по их устранению, и в итоге – с формированием качественной модели социальной безопасности. Разработана модель социальной безопас-

Vasylytsiv T. G., Lupak R. L., Rudkovsky O. V. The Formation of the Model of Modernization of the Social Sphere in the System of Sustainable Endogenous Growth of Regions of Ukraine

The article is aimed at substantiating the system of formation of the model of modernization of the social sphere in the system of sustainable endogenous growth of regions of Ukraine. An analysis of the status of social security in the regions of Ukraine is carried out, which includes calculation of the integral coefficient of the social security of regions. It is determined that the general situation connected with social security in the regions of Ukraine is unstable, and in some regions critical. The sequence of changes in the model of social security in the system of sustainable endogenous growth of regions of Ukraine is defined, allocating the alternatives with regard to the decisions of regional authorities whether to preserve the current situation with shortcomings of the social security system or to eliminate them, which resulted in the formation of a qualitative model of social security. A model of social security in the system of sustainable endogenous growth of region has been

ности в системе устойчивого эндогенного роста региона, в которой определены направления реализации региональной политики обеспечения социальной безопасности. По этим направлениям предложена совокупность инструментов, ориентированных на формирование и эффективное функционирование системы социальной безопасности и достижения её цели в рамках политики обеспечения устойчивого эндогенного роста региона. Установлено, что при формировании модели социальной безопасности важно, чтобы все её элементы были ориентированы на достижение определенной цели и внедрялись согласно составляющим социальной безопасности региона: безопасность воспроизводства населения и трудового потенциала, безопасность социальной сферы, безопасность рынка труда и занятости населения, миграционная безопасность. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении являются стратегические направления, инструменты и средства реализации модели социальной безопасности региона в условиях евроинтеграции Украины.

Ключевые слова: социальная сфера, социальная безопасность, региональная политика, эндогенный рост, Украина.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Васильцив Тарас Григорьевич – доктор экономических наук, профессор, исполняющий обязанности заведующего отделом социально-гуманитарного развития регионов, Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего НАН Украины (ул. Козельницкая, 4, Львов, 79026, Украина)

E-mail: tgvas77@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/l-3835-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/6288-7728>

Лупак Руслан Любомирович – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры экономики, Львовский торгово-экономический университет (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/l-2980-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/5121-5783>

Рудковский Александр Владимирович – доктор экономических наук, профессор Варшавского университета сельского хозяйства, ведущий научный сотрудник отдела экономических исследований, Институт продовольственных ресурсов НААН Украины (ул. Евгения Сверстюка, 4а, Киев, 02660, Украина)

E-mail: arudkovsky@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/l-4323-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/7494-8826>

developed, in which the directions of implementation of the regional social security policy are defined. According to these directions a set of the instruments focused on the formation and efficient functioning of the system of social security and achievement of its purpose within the framework of the policy of ensuring the sustainable endogenous growth of region is proposed. It is determined that in formation of the social security model is important that all its elements are oriented towards achieving a certain goal and are being introduced in accordance with the social security components of region: security of population reproduction and labor potential, security of the social sphere, security of the labor market and employment of population, migration security. Prospects for further researches in this direction are strategic directions, instruments and means of implementation of the model of social security of region in the conditions of European integration of Ukraine.

Keywords: social sphere, social security, regional policy, endogenous growth, Ukraine.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Vasylytsiv Taras G. – D. Sc. (Economics), Professor, Acting Head of the Department of Social and Humanitarian Development of the Regions, Institute of Regional Research named after V. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: tgvas77@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/l-3835-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/6288-7728>

Lupak Ruslan L. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics (10 Tuhan-Baranovskoho Str., Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/l-2980-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/5121-5783>

Rudkovsky Oleksandr V. – D. Sc. (Economics), Professor of the Warsaw University of Life Science's, Senior Research Fellow, Department of Economic Research, Institute of Food Resources of NAAS of Ukraine (4a Yevhena Sverstiuka Str., Kyiv, 02660, Ukraine)

E-mail: arudkovsky@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/l-4323-2017>

SPIN: <http://elibrary.ru/7494-8826>

Зміцнення соціальної безпеки регіону передбачає узгодження інституційно-правових, соціально-економічних, політичних, суспільно-гуманітарних, інформаційно-психологічних та інших умов, які скеровують процеси в необхідному руслі, забезпечують дію необхідних «запобіжників» появи, розвитку і негативного впливу ризиків і загроз соціальної дестабілізації, послаблення базисних характеристик соціально-гуманітарного розвитку з подальшою проєкцією на погіршення людського капіталу. З огляду на це регіональна політика зміцнення соціальної безпеки має повноцінне право вважатися одним із домінантних напрямів (поряд із економічним та екологічним) регулювання та забезпечення сталого ендогенного зростання регіонів України в умовах децентралізації.

Натомість, невирішені соціальні проблеми на сучасному етапі розвитку регіонів України, підсилені різко негативними наслідками військової та політичної нестабільності, супроводжуються глибокими соціально-економічними протиріччями та загострен-

ням масштабних соціальних загроз, що негативно позначається на формуванні передумов для їх сталого ендогенного зростання.

Актуальність проблеми посилюється й тим, що як у державі в цілому, так і на регіональному та місцевому рівнях політика соціальної безпеки реалізується лише фрагментарно, не системно і не комплексно, без достатнього науково-прикладного обґрунтування та дотримання базових принципів економічно і соціально розвинених держав. Як наслідок, у соціальній сфері регіонів України накопичуються негативні явища і тенденції, які виявляються у критичних деформаціях соціального, а, в підсумку, – економічного розвитку (з формуванням загроз депопуляції, нарощуванням екологічних проблем), соціальної структури, у соціально-культурній деградації та слабкій соціальній захищеності людини [1, с. 205–284; 2, с. 560–601].

Зміна ситуації, формування моделі соціальної безпеки в системі сталого ендогенного зростання регіонів України об'єктивно потребує глибокого до-

слідження на засадах системного підходу у функціональних сферах, розвитку базових видів економічної діяльності, зайнятості населення, міграційної та демографічної безпеки.

Позитивно, що на сьогодні в центрі наукових дискусій опинилися складні теоретико-методологічні та прикладні проблеми управління соціально-економічними процесами на базі ефективної соціальної політики, стратегічного розвитку соціальної сфери, дотримання балансу та захищеності інтересів людини та суспільства, становлення європейських принципів стандартів соціального забезпечення та безпеки. Основою розробки нових теоретично-методологічних і прикладних рішень є положення теорії безпеки, теорії систем, соціального та людського розвитку, інституціоналізму, ризиків, соціального конфлікту.

На відміну від розроблених теорій і результатів попередніх досліджень соціальну безпеку регіону необхідно розглядати як якісну характеристику, невід'ємну властивість таких взаємопов'язаних елементів, як безпека відтворення населення та використання трудового потенціалу, функціонування соціальної сфери, розвитку праці та міграції населення, організаційно відокремлених одиниць соціальної безпеки. Соціальна безпека визначається сукупністю взаємодій її складників на регіональному та місцевому рівнях, які рекурсивно забезпечують єдність у просторі й часі життєво важливих інтересів особи, суспільства, господарських агентів та держави, специфікують межі цілісності, стан і характеристику міри досягнення оптимального рівня безпеки функціонування, відтворення та розвитку територій.

Метою статті є обґрунтування системи формування моделі модернізації соціальної сфери в системі сталого ендогенного зростання регіонів України.

Останні тенденції національної економіки підтверджують системність і комплексність проблеми регіональної політики – формування моделі соціальної безпеки, і через це вважаємо, що її ефективність можлива лише на засадах відповідної подальшої інституціоналізації. Інституціоналізація в аналізованій сфері здатна:

- ✦ *по-перше*, сформувати єдині та прозорі, визнані всіма суб'єктами нормативно-правові, а також статусні (формальні та неформальні) правила й умови поведінки;
- ✦ *по-друге*, забезпечити якісне планування розвитку ситуації, впровадження запланованих змін, а також гарантувати незворотність цих процесів;
- ✦ *по-третє*, збалансувати поступ елементів державної, публічної та приватної інфраструктури в соціальній сфері;
- ✦ *по-четверте*, підсилити дію не лише законодавчих, але й інших інститутів;
- ✦ *по-п'яте*, сформувати систему з елементів інституціоналізації, яка, закономірно, більш

стійка до впливу загроз, характеризується високим рівнем природності та резистентності до загальної політико-економічної ситуації в країні та її регіонах, дії факторів глобалізації.

Таким чином, саме інституціоналізація є найбільш надійною та якісною, стратегічно вивірною основою та напрямом формування моделі соціальної безпеки регіону. При цьому її концептуальний зміст полягає в тому, що це методологічно упорядкований процес ідентифікації, визначення та зміни (в разі коригування відповідно до нових умов внутрішнього та зовнішнього середовища, викликів та загроз, чинників соціального розвитку), закріплення в рамках єдиної системи формальних і неформальних норм, правил, статусів, інститутів, інституцій та їх ролей, характеристики та взаємозв'язки яких орієнтовані на повноцінну, комплексну та збалансовану, узгоджену між собою реалізацію функцій управління системою соціальної безпеки регіону [3, с. 109–122; 4, с. 201–240].

Актуальність формування та впровадження моделі соціальної безпеки в регіонах України підтверджується все ще недостатніми (а подекуди – незадовільними) значеннями ключових індикаторів – характеристик безпеки в соціальній сфері, а також інтегральними значеннями соціальної безпеки за регіонами України (табл. 1). При цьому інтегральний показник включає такі складові: 1) безпека відтворення населення та трудового потенціалу; 2) безпека соціальної сфери; 3) безпека ринку праці та зайнятості населення; 4) міграційна безпека.

Так, у 2018 р. найвищий рівень соціальної безпеки був характерний для Івано-Франківської області (0,70). Високими рейтинговими позиціями характеризувалися Закарпатська, Львівська та Чернівецька області (по 0,50), Одеська область та м. Київ (по 0,48), Полтавська область (0,46), Тернопільська область (0,45), Хмельницька область (0,42). До регіонів, що займали найнижчі позиції за станом соціальної безпеки у 2018 р., належали: Сумська (0,20), Миколаївська, Чернігівська (по 0,23), Кіровоградська (0,24), Житомирська (0,25), Вінницька (0,26) та Черкаська (0,27) області. До позитиву можна віднести поступове підвищення рівня соціальної безпеки за всіма (крім Черкаської області) регіонами України у 2018 р. до показників 2005 р.

Втім, як видно з розрахунків, загальна ситуація із соціальною безпекою в регіонах України нестабільна, а в низці областей та за окремими функціонально-структурними компонентами – критична.

Ситуація в регіонах України ускладнюється й тим, що стан і рівень якості життя населення поступається аналогічним середнім показникам у країнах ЄС. Більше того, диференціація останніми роками лише посилюється, що є негативним чинником і свідченням послаблення соціальної безпеки, зо-

Інтегральний показник соціальної безпеки регіонів України у 2005, 2010–2018 рр.

Регіон (область)	Рік										Абсолютне відхилення (2018 / 2005), ±	Місце в рейтингу (2018 р.)
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018		
Вінницька	0,20	0,28	0,32	0,32	0,28	0,34	0,32	0,29	0,27	0,26	0,06	18
Волинська	0,20	0,38	0,41	0,39	0,44	0,41	0,36	0,30	0,33	0,30	0,10	15
Дніпропетровська	0,32	0,37	0,39	0,39	0,40	0,45	0,29	0,32	0,39	0,39	0,07	11
Житомирська	0,15	0,18	0,19	0,21	0,23	0,22	0,20	0,22	0,24	0,25	0,09	19
Закарпатська	0,21	0,35	0,37	0,34	0,28	0,26	0,23	0,29	0,52	0,50	0,29	2
Запорізька	0,25	0,30	0,31	0,33	0,32	0,32	0,28	0,28	0,30	0,30	0,05	16
Івано-Франківська	0,29	0,62	0,64	0,66	0,63	0,64	0,63	0,66	0,70	0,70	0,41	1
Київська	0,30	0,38	0,40	0,41	0,44	0,35	0,31	0,31	0,32	0,32	0,03	13
Кіровоградська	0,16	0,23	0,22	0,22	0,23	0,19	0,21	0,26	0,22	0,24	0,08	20
Львівська	0,25	0,38	0,40	0,50	0,50	0,51	0,47	0,48	0,50	0,50	0,25	3
Миколаївська	0,20	0,26	0,26	0,26	0,26	0,27	0,24	0,23	0,23	0,23	0,02	21
Одеська	0,36	0,41	0,42	0,45	0,46	0,49	0,45	0,44	0,46	0,48	0,12	5
Полтавська	0,31	0,39	0,40	0,44	0,45	0,44	0,40	0,41	0,41	0,46	0,15	7
Рівненська	0,23	0,42	0,45	0,48	0,50	0,46	0,47	0,54	0,34	0,32	0,09	14
Сумська	0,18	0,21	0,23	0,23	0,22	0,24	0,21	0,28	0,24	0,20	0,03	23
Тернопільська	0,19	0,29	0,30	0,35	0,31	0,42	0,35	0,33	0,34	0,45	0,26	8
Харківська	0,33	0,39	0,40	0,40	0,41	0,43	0,38	0,38	0,37	0,40	0,07	10
Херсонська	0,23	0,30	0,30	0,32	0,32	0,34	0,30	0,30	0,34	0,36	0,12	12
Хмельницька	0,27	0,35	0,36	0,37	0,37	0,39	0,35	0,37	0,44	0,42	0,15	9
Черкаська	0,28	0,35	0,40	0,35	0,36	0,39	0,31	0,27	0,32	0,27	-0,01	17
Чернівецька	0,26	0,48	0,56	0,58	0,61	0,58	0,46	0,44	0,52	0,50	0,24	4
Чернігівська	0,19	0,21	0,22	0,22	0,22	0,21	0,21	0,21	0,22	0,23	0,05	22
м. Київ	0,48	0,50	0,54	0,57	0,55	0,50	0,40	0,42	0,45	0,48	-	6

Джерело: складено за [5].

крема безпосередньо на регіональному та місцевому рівнях; також зростає диференціація за ключовими показниками соціальної безпеки в Україні та ЄС [6, р. 202–240; 7, с. 8–12]. Це об'єктивно загрозливо для регіонів України (з подальшою проекцією на стан національної безпеки) одразу з декількох причин.

По-перше, це втрата значної частини людського капіталу як внаслідок зовнішньої трудової та загальної міграції, так і через ресурсні обмеження, які призводять до зниження народжуваності, порушень у структурі раціонального харчування, якості базових соціальних послуг і в підсумку – недостатнього рівня відтворення.

По-друге, істотне послаблення інтелектуально-кадрового забезпечення – головного ресурсу конкурентоспроможності регіональних економік.

По-третє, критичне зниження рівня якості життя населення, його соціальної захищеності, що

призводить до спаду інвестиційної та загальної привабливості територій держави для проживання населення.

По-четверте, ускладнюються європейські та євроатлантичні перспективи України внаслідок невідповідності її критеріїв як держави через надмірну диференціацію з країнами ЄС, зокрема в частині соціальної безпеки.

Отже, перед регіональними органами влади постають дві альтернативи. Перша пов'язана зі збереженням ситуації з недоліками системи соціальної безпеки (з усіма відповідними негативними наслідками для функціонування регіональних соціально-економічних систем); друга – з їх усуненням і в підсумку – з формуванням якісної моделі соціальної безпеки регіону із «запобіжниками» системних соціальних ризиків і загроз (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальна послідовність зміни моделі соціальної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіонів України

Джерело: авторська розробка.

Практичне впровадження другої альтернативи – об'єктивно складний процес, що передбачає здійснення системної та комплексної державної політики в аналізованій сфері. Відповідно, бачення як усіх векторів та складових її реалізації, так і загальної системи інструментів і засобів потребує складання моделі, на засадах якої здійснюватиметься формування соціальної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіону (рис. 2).

Фактично, модель являє собою ідентифікацію генеральної мети державної політики, напрямів її досягнення (за функціонально-структурними складовими соціальної безпеки) та інструментів, упровадження яких забезпечує реалізацію регіональної політики в аналізованій сфері. При цьому особливістю регулювання у сфері безпеки є не стільки вплив регулюючих заходів на забезпечення змін в об'єкті регулювання, як, по-перше, недопущення настання (реалізації) ризиків та загроз безпеці та, по-друге, формування відповідного середовища, в якому наявна об'єктивна внутрішня мотивація економічних агентів до здійснення т. зв. «правильної» поведінки.

Слід зауважити, що зазвичай метою державної політики в частині гарантування економічної безпеки науковцями визначається забезпечення життєво важливих інтересів соціально-економічної системи, яка одночасно й виступає об'єктом безпеки. Втім,

у частині соціальної безпеки її центровим елементом, беззаперечно, виступає людина та її захищеність, але не як статичний чи непродуктивний критерій соціальної безпеки, а як формування та ефективне використання людського капіталу (як генеральна мета моделі соціальної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіону). Це більш якісний, комплексний і раціонально-ефективний критерій, адже людський потенціал характеризує сукупність сформованих і розвинутих продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій індивідів, що перебувають у їх власності, використовуються в економічній діяльності, сприяють зростанню якості праці та завдяки цьому впливають на приріст валового регіонального продукту. Людський потенціал є інтенсивним продуктивним чинником соціально-економічного поступу регіону, розвитку суспільства та сім'ї, формування інтелектуально-кадрового ресурсу регіональної економіки, інструментарієм інтелектуальної й управлінської праці, що забезпечують ефективне функціонування людського капіталу як продуктивного чинника розвитку.

Переконливим є твердження про те, що базисною (вихідною) умовою його формування, а в подальшому – ефективного використання служить саме середовище, за якого гарантується належний рівень соціальної безпеки населення відповідної території [8, с. 107–120].

Рис. 2. Модель соціальної безпеки в системі сталого ендogenous зростання регіону

Джерело: авторська розробка.

З уважимо, що ключовими ознаками середовища соціальної безпеки в регіонах України має стати забезпечення зростання рівня якості життя, формування та реалізація трудового потенціалу населення, покращення інституційно-інвестиційного забезпечення людського розвитку та інтелектуально-кадрового ресурсу, вирівнювання просторово-територіальних та інших структурних диспропорцій

соціального захисту та соціальної підтримки населення, нівелювання та недопущення ризиків і загроз, передусім пов'язаних зі зростанням соціальної напруги, послабленням ролі та можливостей соціальних інститутів, деградацією соціальної структури, погіршенням здоров'я населення, зростанням демографічної кризи, зниженням рівня освіти, погіршенням якості в системі соціальних послуг, послабленням

інститутів сім'ї та громадянського суспільства та ін. [9, с. 319–323].

Визначені умови формування моделі соціальної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіонів України можуть бути сформованими лише за умови комплексного бачення та системного впровадження інструментів регіональної політики за напрямками: забезпечення демографічної безпеки; модернізація системи охорони здоров'я; відновлення системи високої якості освіти; збереження культурних цінностей та традицій; становлення конкурентоспроможного ринку праці; покращення доступності житла; розвиток соціальної інфраструктури та протидія критичним міграційним викликам.

Розробка та впровадження інструментів регіональної політики за цими напрямками мають орієнтуватися як на формування якісного середовища соціальної безпеки регіону в цілому, так і на зміцнення базисних характеристик її компонент: 1) безпеки відтворення населення та трудового потенціалу; 2) безпеки соціальної сфери; 3) безпеки ринку праці та зайнятості населення; 4) міграційної безпеки.

ВИСНОВКИ

Формування та ефективне використання людського капіталу належить до базисних пріоритетів державної регіональної політики та ключових умов соціально-економічного поступу територій. В умовах децентралізації, фінансово-ресурсної обмеженості, загострення боротьби за ресурси, у т. ч. капітал, кадри та інтелект, усе більшої стратегічної важливості й актуальності набуває орієнтація на ендегенний тип зростання регіональних соціально-економічних систем. Хоча генеральна мета політики соціальної безпеки й передбачає стан захищеності соціальних інтересів на відповідному рівні управління нею, її інтегральний наслідок та орієнтири все ж зводяться до формування та подальшого ефективного використання людського капіталу.

Як потенціал практичної апробації, так і безпосередньо ефективність реалізації регіональної політики соціальної безпеки значною мірою визначаються стратегічним баченням і якістю обраної моделі соціальної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіону. Формування моделі соціальної безпеки є важливим стратегічним завданням, а від його якості та повноцінності залежать: раціональність структури, ефективність взаємодії та наявність стійких взаємозв'язків між елементами, своєчасне виконання базових функцій і реалізація завдань соціального захисту та безпеки населення, що визначально позначається на ключових складових соціально-економічної системи регіону. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В. М. Геєць, Шинкарук Л. В., Артьомова Т. І. та ін. Київ : ІЕПр НАНУ, 2011. 696 с.

2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналя. Київ : НІСД, 2007. 820 с.

3. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2010. 288 с.

4. Стратегія та засоби конвергенції системи соціальної безпеки України та ЄС у процесі євроінтеграції : монографія / за ред. Т. Г. Васильціва, Р. Л. Лупака. Львів : Вид-во ННВК «АТБ», 2018. 303 с.

5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. System transformations of the national economy: challenges and expectations: collective monograph / edited by O. Vlasniuk and other. Bydgoszcz, Poland : University of Economy Publishing House, 2016. Vol. 1. 357 p.

7. Васильців Т. Г., Іляш О. І., Лупак Р. Л. Проблеми та засоби конвергенції соціальної безпеки в Україні та ЄС. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 8–14.

8. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія. Київ : НІСД, 2010. 288 с.

9. Ilyash O., Dzhadan I., Ostasz G. The Influence of the Industry's Innovation Activities Indices on the Industrial Products' Revenue of Ukraine. *Economics and Sociology*. 2018. Vol. 11. Issue 4. P. 317–331.

REFERENCES

Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety [State Regional Policy of Ukraine: Peculiarities and Strategic Priorities]. Kyiv: NISD, 2007.

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Derzhavne upravlinnia rehionalnym rozvytkom Ukrainy [Public administration of regional development of Ukraine]. Kyiv: NISD, 2010.

Heiets, V. M. et al. *Strukturni zminy ta ekonomichni rozvytok Ukrainy* [Structural changes and economic development of Ukraine]. Kyiv: IEP NANU, 2011.

Horbulin, V. P., and Kachynskiy, A. B. *Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsionalnoi bezpeky* [Strategic planning: solving national security problems]. Kyiv: NISD, 2010.

Ilyash, O., Dzhadan, I., and Ostasz, G. "The Influence of the Industry's Innovation Activities Indices on the Industrial Products' Revenue of Ukraine". *Economics and Sociology*, vol. 11, no. 4 (2018): 317-331.

Stratehiia ta zasoby konverhentsii systemy sotsialnoi bezpeky Ukrainy ta YeS u protsesi yevrointehratsii [Strategy and means of convergence of the social security system of Ukraine and the EU in the process of European integration]. Lviv: Vyd-vo NNVK «АТБ», 2018.

System transformations of the national economy: challenges and expectations. Vol. 1. Bydgoszcz, Poland: University of Economy Publishing House, 2016.

Vasylytsiv, T. H., Ilyash, O. I., and Lupak, R. L. "Problemy ta zasoby konverhentsii sotsialnoi bezpeky v Ukraini ta YeS" [Problems and means of convergence of social security in Ukraine and the EU]. *Biznes Inform*, no. 12 (2018): 8-14.